

Инаугурация

Арсен Каноков ант этерикди

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини Арсен Каноковну инаугурациясы 2010 жылда 28-чи сентябрьде аны беш жыллык полномочиалары таусулган күн, болукьду. Ол «Россий Федерацияны субъектлерини законла чыгарчу (представительный) эм толтуруучу органларын къурауу бителуо принциплерини юсюнден» Федеральний законга эмда КъМР-ни Конституциясына тиешилликде бардырылды. Арсен Каноков законга бла КъМР-ни халкъына кертичи болуугуна ант этерикди.

Аны РФ-ни Президентини Дмитрий Медведевде кергюзген кандидатурасын республиканы законла чыгарчуу баш органы депутатлары къаб къбергилде. 2010 жылда 1-чи сентябрьде бардырылган жыйынуларында ала, аны жанлы болуп, бирча ырызлыкьда къол къетюргилдеди. Парламентини ол жыйылууна РФ-ни Правительствоу Президентиини заместители, РФ-ни Президентини Север-Кавказ округда толү эркинлик келечиси Александр Хлопонин да къатышканды. Ол КъМР-ни оюнулары Арсен Каноковну башчылыгында жетишмил ишлегенлерин чертип айтханды, республикада профессионалны командалары ишлейди, Къабарты-Малкъар бителуо округну да жашауу башлангычкъ айрыканды, дегенди.

Арсен Каноков Къабарты-Малкъарны келир заманын халандан бириктен Россия бла байламлы этеди. «Биз мындан

ары да Россия Федерацияны къыраллыгын кючлендириуе себепки этилеуи турлукъ буз, къырал башчылары ишни жангыча къурау, оюну этюну хайырлыгыгын къетюроу, жаммаут низамны игилендириуи, аны жууапылыгын къетюроу жаны бла ишлерине таянчылыкь этерикбиз», - дегенди ол, парламентарийлени алпарында сёвеш.

Инаугурация Нальчикде Прравительствону ююнде бардырыллыкьды. Анга аталган жыйылууга РФ-ни Президентини бла Правительствоусуну Администрациясындан къонакъла, субъектлени башчылары, РФ-ни Федеральний Жыйылууну депутатлары, республиканы министрле, парламентарийле, жаммаутны эмда асламлы информация органына келечилери къатышырылды.

Жыйылуу бошлагъандан ресора республиканы ара шахарыны эки уллу культура объектинде: Къырал концерт залда бла Жашич театрда - белгилли россиялы эки жер-жерги острада артистлени концертлери болуукьду. Алада Валерий Мелладзе, Валерия Леонид Агутин бла Анжелика Варум, «Экс – ББ» къауум, Черим Нахушев, Ольга Сокурова, Газаланы Алим, Султан Хажироков, Тимур Гуазов жырларыкъдыла, «Балкария», Кабардинка», «Терк къазакъла» ансамблелер тепперикдиле.

Марина ХАПОВА.
КъМР-ни Президентини бла Правительствоусуну пресс-службасы.

Саябатану

Милицияны полковниги Тауби Бегретов – «Общественное признание» форумну лауреаты

Уллу къураучу хунери болган, бийик классы профессионал полковниги Бегретов ахши специалистлени бирикдигенди. Ала не кыйын криминоген болумну иги жандан терлендирирге не къыйын оператив-күүлукь эту борчу бет жарыкты толтурууга къолярындан келгендиле.

Саууланган Кючлени запаса офицерлерини биригуилерини Миллет Ассоциациясыны Отагъы советини оюнуу бла, анга уа академикле Е. Велюхов, Ж. Алферов, Е. Чазов эм

къыралны башха айтхылыкь адамлары киредиле, Ата журтну алланда борчун бет жарыкты толтурганы ючюн, «Общественное признание» форумну лауреаты деген ат берилгенди.

Аны ала туруп, Тауби Бегретов милицияда ишленгенге керг уллу саууга жаммаутны, граждандарны жаньндан берилген багъды, биз аланы ишануларына кертичи болууга итинебиз, дегенди.

Бизни корр.

Жазылыу – 2011

Хурметли оқыучула!
Биринчи сентябрьден 2011 жылны биринчи жарымына жазылыу кампания башлангангы.
«Заман» газетте сиз связьны къайсы почта бөлөмюнде да жазылырга болуушсуз. Жазылыу аты айгъа багъасы тюрленмегенди, алгынгылай къалгангы: **356 сом 10 капек.**

Бизни индексбиз - 51532

Конференция

Инвестиция проектлени тамамлауу партиа баш борчуна санайды

Арсен Каноков, Татьяна Смирнова, Александр Меркулов, Чеченяны Ануар.

«Единая Россия» политика партианы Къабарты-Малкъар регион бөлөмюно 19-чу конференциясында Север-Кавказ федеральн округну социальный сферасын эм экономикасын «2020 жылгъа дери айнытуу стратегиясы. 2010-2012 жылгъа программа» деген регионла аралы жыйылуу итгалары чыгарылгандыла. Эсигизге салыкъ, партиа форуму 5-чи-6-чы июлда Нальчикде эм Кисловодскде бардырылган эди. Анга РФ-ни Правительствоу Президетелери, «Единая Россия» политика партианы таматасы Владимир

Путин да къатышхан эди. Конференциягъа уа КъМР-ни Президентини Арсен Каноков, республиканы Парламентини спикери Чеченяны Ануар, премьер-министр Александр Меркулов, министрле, депутатла, партианы республиканы районларында бөлөмлерини депутатлары эм башхала чакъырылгандыла. Аны ача, партианы регион бөлөмюно Политсоветини таматасы Руслан Жанжимов 2010 жылда Къабарты-Малкъарда кеп турло политика магъаналы ишле белгьяларын белгилегенди. Ол сонда

КъМР-ни Президентини Парламенте Посланиясында республиканы келир беш жылгъа айнытуу планы белгиленгенди, жаш телю лагер бардырылганды эм башхала. «Бу ишлери араларында Арсен Каноков КъМР-ни Президентини куллугуна экинчи болжалгъа айрылганы бютюнда магъаналы» - деп, Руслан Мухамедович республиканы башчысын жыйылганланы атларындан алгъышлаганды.

Ахыры 2-чи бетдеди.
Суратны Руслан МАМИЕВ алгъанды.

Кенеш

Излегенлерин толү тапмагъанланы халларын женгиллендирирге оюулашкандыла

Къабарты-Малкъарны Правительствоу кезилуу жыйынууда ондан аслам республикалы законны проектлери озологендиле эм къабаткъ берилгенди. Аны премьер-министрини биринчи орубасары Мурат Тхазалиевке бардырылганды.

Биринчиден, КъМР-ни Информация коммуникацияла, жаммаут биригуилени эмда жаш телюно ишлери жаны бла министрни орубасары Гергъожкыла Жамбулат жолы алдында берг республиканы Президентини этген эсертиле къылат тамаланганлары юсюнден билдиргенди. Ол айтханга кере, 13 протокол онуда 31 буюрук берилгенди. Бюджетте алада 23-сю толтурулгандыла. Ала информация органыны ишлерини айнытуу, жаш телю политика, дин биригуилени ишлери эмда тыш къыралда жерлешперибиз бла байламлыдыла. Гергъожкыла Жамбулат айтханга кере, ол жаны бла республикалы программала да жарашдырылды. Сюз ючюн, тышдагы жерлешперибизге себеплик республикалы фонд курагъанды. Ахча болушукь Ата журтларына къайтырга оюйген жаш специалистге берилгиди.

Солдан онггъа: Мадина Дышева, Мурат Тхазалиевке, Уяналаны Къзим.

Мурат Тхазалиевке «2011-2015 жылда КъМР-де асламлы информация органы айнытуу» деген республикалы программа келир беш бөлөмюрок ахчаны узакъгъа созмай белгилеге буюргъанды. «Жуукъ заманда республика

ны бюджетти къабат этилгиди, кенге къалай, анга къошулурга керекди», - дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.
Суратны Руслан МАМИЕВ алгъанды.

Коз къайгылы

«Кесибииз ёсдюрген тирликни кесибииз жарашдырабыз»

Коз орты – республиканы эл-молк предпритияларыны къызуу заманды. Барборон тирликни заманды жарашдырыуе септеу керекди. Аллай предпритияны ичнде Наргъыла шахарда «Агро-Минест» ООО эм кючюледен бирди. Мында ишени къалат Борьняны юсюнден эм башха сорруларыбызга аны баш технология Анзор Борьне жуупла бергенди.

– Анзор, бюджектюде предпритие не зат бла кюрешеди, не жангъыкъларыгъыз бардыла?

– Бизни предпритие кеп турло продукция чыгаргъады: жашил къудуру, тузланган наша, чибжи эм башха консервала. Помидорладан асламысында паста этилед. Цехледе кези алпында ишлеген бир неча линия барды, аллай бир-бирде кюп иш да керек болды. Келген тирлик болжалгъа салынай жарашдырылды. Сатуу халин тергеген службабиз барды.

Продукцияны санын, тюрлюлерин ала айтханга кере этебиз.

Быйыл биз жангы продукция чыгарып башлагъанбыз – нашаланы помидор пастасына къатышдырабыз. Бизни оюмузгъа кере, алыу-чыла аны жаратырга керекдиле.

– Тирликни уа къайдан аласыз?

– Бизни тирлик ёсдюрген эл-молк предпритиябызны Урван, Май эм Лескен районлада башчалары бардыла. Ол кыйсы жемийшден бизге къылайлы бир керек

Анзор Борьне.

эсе да, аллай бир жалчытады. Бахчаларыбызда ишни къызуу замандарында минге жуукъ адам ишлейди. Аланы биз тегереке элден чакъырабыз.

– Алгын жылла бла тенгештиргенде, сизде не торпенюле бардыла?

– Чыгаргъан продукциямызны саны бытырдан 50 процентке кеп болганды. Аны бла байлы 50 миллиондан артыкъ банк хазырагъанбыз. Сора быйыл жаш башында буюшканды линия курагъанбыз. Айтылымча, эки-юч тюрлю жангы продукция чыгарып башлагъанбыз. Аланы сатылган халине кере, келир жылда онта да торпенюле болуукьдула.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Сортировщикала Фатима Геуева бла Афашокъаланы Аминат.

Республиканы атламышлары

Акция Чабакъчыкъланы бла поугайланы бек жаратхандыла

Элбрус району «МИТ» деген жаш телю арасыны келечилери Търнатууну 1-чи номерли лицейинде орналган «Эчи сабий» деген арагъа сауугала бла келгендиле. Ала мында кечинген къылылары болган окуучулагъа иллупла, альбомла, буюула, топла, дагыда кеп башха затла да келтиргендиле. Сабилеге уллу байрамча кьерюнгенди, ала къонакъла бла сююн ойнагъандыла, декоративный чабакъчыкъла бла поугайчыкълагъа уа неден да бек къуангандыла.

«Эчи сабийни» башчысы Моллаланы Зарема бла мында кечинген сабийлендин бирини анасы Светлана Щурдимова жандаурулукь-илгъа жорек ырызлыкьларын билдиргендиле. Жаш телю политика жаны бла бөлөмю начальниги, «МИТ» араны таматасы Фуад Буранов бу акция мындан ары да бардырылгын эм терге айланырыгын билдиргенди.

Алиса ТАРИМ.
Элбрус муниципальный району администрациясы пресс-службасы.

ЖКХ Кышкха хазырлануу кыстау барады

«Реформирование и модернизация ЖКХ КБР на 2002-2010 годы» деген республикалы целевой программаны келеринде Черек районода эски суу ызыны жангыртуу ишле бардырылдыла. «Амострой» чекленген жууапылтыгы болган организационны ишчилери району тогуз элиде 4721 метр узунлугу болган эски суу бургылары кетерип, жангыларын орнатдыла. Бюджетке да о жумушланы къашхатауда, Бзынгъада, Огъары Жемталлада, Герпегежде, Къара-Сууда тамамлап башгандыла. Аны агъына Жемталлада, Бабугентде эм Огъары Малкъарда да суу ызы жангырылгандыла.

Къашкха хазырлануу ишлени келеринде Къашхатауда Шогенжов аты орманда орналган эки кеп датарлы юйно башларны да жангъдан жахандыла. Ол жумушала 1 миллион 200 минг сом ахча къоратылганды.

Шендо Къара-Сууну бла Зарагични шолларында жылуу берген жангы оборудовани орнатдыла. Анга деп 3 миллион 425 минг сом бөлөнгенди.

БЕЗЮЛЛАНИ Залина.
Черек муниципальный району администрациясы пресс-службасы.

Халоллыкь Прийоуха сауугагъа – ийнек

Май району Александровская станциясында килкада ата-аналары кърамай къойган, ёксок сабиле кечинген приют бу конюле белгиленген шайыш сайлы князь Александр Невскийге аталган христиан байрамгъа уллу саууга алганды. Нововановское элни эл молк кооперативни правленияни председатели Владимир Бердюза алагъа ийнек эм анга иги ёксокте жетерик аш да бергенди. Аны саууп къыйналлыкь тойлолды, ол жумушун тандырырга Май району администрациясыны башчысы Юрий Атаманенко энци ийнек сауучу аппарат келтиргенди.

Бабас Сергий эм килкада кулукъ этгенле, жан арууту, сабилеге болушханлагъа жорек ырызлыкьларын билдиргендиле.

Май муниципальный району жер-жерли администрациясы пресс-службасы.

Ремонт Кёпор жангыртылады

Бу конюле Урвандан чыкъган жерде, жолу юсюнде, кёпорно жангырта, тийресин таппандыра турдыла. Бу жумушланы бардырган организациядан бири – «Минис» ООО-ду. Тамамлангъа турган ишлени ичинде бек биринчиси – кёпорно чыпыларын суу ашап бармазгъа зыгъыр къюно кючлендирирге. – Ол затны замандан заманга эте турууга керекди», - дейди ишчилердин бири Вячеслав Дьяченко. – Бизден сора мында энтда да эки организация ишлейди. Бирлери суу кётюролюк,

жаргаларын булмазгъа аланы бетитедиле, черекни тюбюнде жыйылган ташдан, зыгъордан да тазалайдыла. Экология жаны бла къарагъанда, кёпорленден акъбан суу черекте пошерге жарамдыды. Аны себепли суу бир жаньна кетерча илилиние ишлендиле, кёпорно юсюнде болган кир-кипчик, зыгъыр да кетериле турады. Кыш сууукъла башлангынчы, бу жумушланы тамамлап бошарга айтадыла жол къурулушчула.

УПАШАЛАНЫ Мурат.

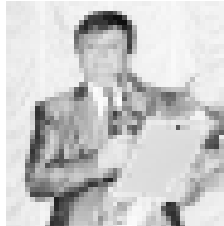

ХУРМЕТЛЕУ

Багчаларын чыгаргандыла

«Жоргогим сабийлөгө сауга эте берип айтат бля...» Нальчеге Кыргыз концерт залында Дуня артист комитети саугаларын берүүгө аталган иштин болгондугу. Аны саугаларына республикада билим берүүгө жана илмуу айтылышта улуу кыргыз сауга аны тийиши болгондугуна, сабийлерди ачуу Кыргыздын Мамкар-Мамкар бериум эмилу министрлиги заместителли Лидия Дорониана, бери келгенге алыгшылап, бийли Устаны жылдыда алагы аталып кел ахшы ишине бардырылганыларын белгилегенди. «Бюгон биз барыбыз да

реттенге – тазомолкиери эм жорек калдыкларыны ючюн тоханада олтурурга тийишишледди». Лидия Дорониана уу саанга да дагы бир керек чыгаргата тогешенди. Бу жон а лауретча. Педагогика ишде улуу профессору тийиши. Сабийлерди ачуу кызыктык болурга, халалыктыга койретеуде этен махталуу иш ючюн анга берилгенди. Андан сора да, саугалага аны коллегалар, окуу юйлени башчылары да

Кыйырзжанлы Солөмен

Кыйырзжанлы ючюн ырызгылыгыны сайгатамалары ючюн ырызгылыгыны билдиргенди.

Гоппе, жоректен айтылган алыгыла музыка саугада да ол ингирде аслам эдиле. Аланы номинатлага уу жырчыла Гербьжкваланы Халимам, Мамайланы Фатимат, Мария Нежина, Мухамд Батыров, Джукмата Мезова, Ирина Даурова, Черим Озарков, Эми Мамбетова, Зон Афаשובа, «Экстрим» ансамбль, «Кабарджанлы» солистрин Суसानа эм Залима Гүнаева этгенди. Болсада жорекни кызагы атган кези уа 16-чы номерли орду орду окуучулары оюген директорларын алыгышпалары эди. Ала сахнадан айтан сөзле кеплени кез жашларын чыгаргандыла.

Жетишпиди, насосты, саулукчу болурларын оюгенди билдирди, билим берүүдө бля илмуда ишленгенге профсоюзларыны рескомуну председатели Сергей Карпыш да педагогалыны, ингирге келгенге барысын алыгышпалары эдиле. Мамкар-Мамкар бериум эмилу бери келгенге асперинде кызыктыды.

ХОПАЛАНЫ Мамзат Суратланы автор алганды.

Молпаны Solomen бля Teupаны Nina

Бери, сабийлери бля насалды да, билимде да болур ючюн, билимлерин, усталыкларын, сыналарын да алагы берген адамлагы дагыда бир кире улуу ырызгылыгына билдирге жыйгылыгыны», дегенди.

Дуня артист комитети вице-президенти, Чыгармачылыкны академиясынын президенти Аусе Бетуванов устазга этилген хурмет чекис болгонны кесини наамдуу бля айтылды. Аны асат тизгенде ринде биллал сөзле бардыла: «Бизни кой-

тийиши болгандыла. Аланы араларда Кыйырзжанлы Solomen, Teupаны Nina, Габоланы Мухарбий, Людмила Барзева, Кумбенов Зурат, Саудин Сукушев, Антонина Мамленникова эм башкала.

Саугаланы бери, философия илмуланы доктору, профессор Эрендилады Салих, залда олтурганлары араларында кесини алгынчыны студентлерди билдирге жыйгылыгыны, ала бек, бек иги, бек огуруду усталыкты

Сорну

Кыяллай даражадады бюгон устазны намысы?

Эмюрлөдөн бери да устазны намысы бийлик болуп келгенди. Хар берибизге да ол билим берген, дунианы ойлорунан асылман одам эди. Кип тёлөпкони келечилери сплагта ишенилде этен этменгенди, бирле уу экинчи атолоруну, оналору окулду окулду.

Жарысууга, шедир ол затка кез кысар торленгенге керенди. Кыяллай даражадады бюгонюкюде устазны намысы? Ол соруну биз билим берүү системде ишленген бир кытууу дамга беренбиз.

БОРЧАЛАНЫ Камал, Нальчегини билим берүү департаментини башчысынын заместителли:

«Бюгонюкюде Нальчеге 3,5 миңг педагогал койоруну бардыла, ападын жанында да 29-су «КМР-ни сайлы устаз» деген апны жореткенди.

Бийли Устаны жылдыда болсада, ол иште жораланып, алыкка республика даражада байрам белгилегенди. Кезибиз курагануу планга тийишкенде кыбурудан келгени этил, устазланы намысларын кертореге жорешкенди.

Иш хасяларыны юсондон айтаанда, жангы система койорунгы ол хаана жомегенди. Аны сөзбери шедир уу болурга иштенге узанды бля бардыла.

ГЫЛПАЛЫ Лейла, Янык эти орду школуну орус тилден устазы: «Сөзсөз, алгыны орус тилдене школ-

да ишлерге жаш адамла. Алай устазны кесине көрө тобай, хар зат да. Сабийле бля бир тил тобай, ала бля тешинчиге ошаксенг, ошунашканг, намысыныг керторелди.

Мен аптыкчы, тогузунуу класстада дөрсө берме, алыкка окуучуларымдан бери маңга жууап кыраганды деп билимде. Кыялгы кыялгытык сабийле колга алыгануу хаки туракка. Мен аныгалагылыктыдан, алагы жорекерине эччи ыз талган, бир тилги болушса.

Альбина БЕСАНБЕКОВА, Нальчегини 30-чу номерли школуну орус тилден устазы:

«Бизни школуда сабийле устазга намыс эткенди. Ага бизде болушкучуланы, насойчалыкны керорелди. Кыялай алай болсада, окуучула аспам заманнар бизни бля етдоренди.

Аны сабийли арабшаа жыйналып таркыктык кыйын, арабшаа юсондон айтаанда, ала да кыялгыныны аныгылап залда, керек заманда болушурга да койрешедиле.

ОСМАНЛАНЫ Мухтар, Бабугенин орта школуну историктерини устазы:

«Жарысууга, арт кезде устазыны намысы бир көкөк тогешенди. Аны кеп сылтатары бардыла, бек башы уа – жангы заткорла. Алагы кере аны окуучулары улуу ошөбюргө, бир хата эсе, жуалаха тартырга эркинлиги жокчу. Устазланы

бля школчулары араларында сөз болуу сюдөгө жетип, аны кезююнде уа окуучу жоралганы бля байламлы атланы ара таловенденга керорелди, деп, кесилерин бюсон кызыксык жореткенди.

Юююрге койретеуде улагу маңганыны тутарды. Бир – бир ата-аналы сабийлери кулап окууганылараны кеп заманыны эс бурмай турардыла. Школга чакырылганы жаш, жаштарды, кыялгытык сабийлери да берген тургандай, устазны терселеп, алаа тырман эткенди. Алай кеп юглопе келтирге болушкучу.

Ол болууну торлендирип ючюн, бек биринчи, устазланы эти хасяларын кептореге эм замкандатыны кыялгытык кылкыпклерин кырууларын пунктла козгарга керекди.

МЫРЗАЛАНЫ Асият, Нальчегини 28-чи номерли школуну математиктерини устазы:

«Кыяллада кыялгытык болганды окуучуланы, ата-аналаны, обществоду да устазлагы кез кырамылар торленген эди. Болсада арт кезде билимиз жашауда бир торло жетишпиди болургамыз кыялгытыкларына тогешенгенге сора адамла алгышы кыйын, керек башпаларында.

Бюгонюкюде сабийле кепко аныгылап залда, окомлай да билгенди. Аны сабийли билимги устазны намысы да керторелди, оюген да эткенди.

Басмагы МУХАДИЛЛАНЫ Айшат хасяларынамыз.

БАШЛАМЧЫЛЫК

Кыяралда бир Президент, бир Дума болурга тийишлиди

Чечен Республикасы парламенти битеу кыяралда республиканы башчыларыны атларын торлендиригеге деген предложение бергенди. Алагы араларында эки президентте билгенге керектеди.

Белгилекчи, Грозныйге кыялы этилген законга керек Чечени эм бийлик кулчусуна эки республиканы башчысы дейдице. Ол кулчусыда турган Рамзан Кадыров алай торлендирге кызаку болмаганды. Бу торло жангылыкны башламчысы да ол керк болгондугу. Кесилерни кулчусуларыны атын торлендириге ырызгылыгыны аны коллегалары – Кьябарты-Мамкар Республиканы, Ингуштияны эм Дайгыстаныны билдерген да – билдиргенди.

Алай бир республикада – жер-жеринде президентте башчылык эткен бурятия, Удмуртия, Чувашия, Якутия, Дагыдеги, Кзырчичи-Черкесде – бийик айтып аны торлендилени этерге ашыкмай эдиле. Ким билени, апада республиканы парламентини мытырылгыларындыдамы, оге эсе президентте кесилерни бийик аты кулчуларындын дени куу кыялгыга коймелгендендемени алай керектеди. Кезибиз кезибиз деген терминни жореткенге деген ономун Москавданы сакпал тута болур эдиле башда санапган субъектлени тийишпи органдары? Алай Федералдык ара, алай торлендирюу болууду деп, кыялгытык этерге коймелгенди.

Россеини Президенти Дмитрий Медведев кеп керк чертигнача, регионлары тортуруучу властыларыны башчыларыны атларын жангыртууну, торлендириуну юсондон ворпоруну башындам окуу эти бля тамаларыга жарамды ады, алай ишени субъекте кесилери тындырышыла.

Чечени депутатта кесилерни коллегалары болушурга койденге, закондотелесте жаны бля башламчылык терге праволарын хасяларынандыла. Кыярал Думага законпроекттен Россеинде Анда айтылганы керк, Россеин Федерацияны субъектлени эм бийлик кулчусуна куулушуну атында (Россеи Федерацияны субъектлени кыярал властыны эм бийик толтуруучу органыны башчысыны куулушуну атында) кыяралны башчысыны куулушуну атында болган сөз неда сөз туруш болурга керек торлойдорди.

Башхака айтаанда, ол торлою ономуну регион кеси этеди. Законпроектни авторлары, республиканы башчыларыны, кулчусуларыны атлары белгилея болушур да деп кыялгытыкты. Варжанта – магананалар бир бирге бек келпешкен, алай жазычулары башкала болгон сөзле – бардыла. Сөз ючюн, башчы, тамалык эткен неда председатели. Субъекти эм бийик кулчусуна куулушуну алай эйзегенде бирлерин аттарга жарактады.

«Биз кулчусу торленгенине этиргеп деп бля себептен айтабыз: эки администрация-территорияны куулушунуны эм бийик кулчусуларына берилген «президент» деген ата адамданы аспамсыны кыялгытыкты субъектлени эм бийик кулчусуна айтылган «президент» деген кулчусуна кыяралдыла. Россеи Федерацияны Президенти битеу кыяралны башчысыды. Россеи Федерацияны Конституцияны адамга праволарыны, эркинликтерини эм Россеини гражданин гантираларды, кыяралны ичине эм алкыла аралы ишлерде Россеи Федерацияны келечисици», деп аныгылаптады чечени депутатта кесилерни башламчыларыны.

«Бюгонюкюде, властыны куулушуну шендоюло болушурданы, бек алгыда Федерацияны бля аны субъекткеринде, бизни кыяралда, билтеуу праволу эм политика тенденцияга тийишлиди

нотдотелесте жаны бля башламчылык терге праволарын хасяларынандыла. Кыярал Думага законпроекттен Россеинде Анда айтылганы керк, Россеин Федерацияны субъектлени эм бийик кулчусуна куулушуну атында (Россеи Федерацияны субъектлени кыярал властыны эм бийик толтуруучу органыны башчысыны куулушуну атында) кыяралны башчысыны куулушуну атында болган сөз неда сөз туруш болурга керек торлойдорди.

Башхака айтаанда, ол торлою ономуну регион кеси этеди. Законпроектни авторлары, республиканы башчыларыны, кулчусуларыны атлары белгилея болушур да деп кыялгытыкты. Варжанта – магананалар бир бирге бек келпешкен, алай жазычулары башкала болгон сөзле – бардыла. Сөз ючюн, башчы, тамалык эткен неда председатели. Субъекти эм бийик кулчусуна куулушуну алай эйзегенде бирлерин аттарга жарактады.

«Биз кулчусу торленгенине этиргеп деп бля себептен айтабыз: эки администрация-территорияны куулушунуны эм бийик кулчусуларына берилген «президент» деген ата адамданы аспамсыны кыялгытыкты субъектлени эм бийик кулчусуна айтылган «президент» деген кулчусуна кыяралдыла. Россеи Федерацияны Президенти битеу кыяралны башчысыды. Россеи Федерацияны Конституцияны адамга праволарыны, эркинликтерини эм Россеини гражданин гантираларды, кыяралны ичине эм алкыла аралы ишлерде Россеи Федерацияны келечисици», деп аныгылаптады чечени депутатта кесилерни башламчыларыны.

«Бюгонюкюде, властыны куулушуну шендоюло болушурданы, бек алгыда Федерацияны бля аны субъекткеринде, бизни кыяралда, билтеуу праволу эм политика тенденцияга тийишлиди

лики сакталы, бизни окумузуга керк, субъекти эм бийик кулчусуна шендоюло «республиканы президенти» деген атын «республиканы башчысы» деген атын берилгенде, бля Президент деген термин а жалаңда бир институт – федеративтик кыяралны башчысына. Россеи Федерацияны башчысына – тийиши болур деп, биз алай кыярайбыз», дейдице Ингуштия Республиканы парламентариеринде да. Бийлик предложениены Кыярал Думага ала мындан алгаракка окуна берген эдиле.

Ала бийлик затха эчи эс бургандыла – «республиканы президенти» деген ат Россеи Федерацияны составында милдет территорияны куулушунулада чыккын эди бек алгыс. Ол торлою иш а, ингушл депутатланы оомларна керк, Федерация куулушуну туруш, анга кирген субъектлени улуу кыяралны ичине кесилерни кыялгытыкты саугатарын зат этмис ючюн кыялгытыкты эдиле. Алай бусугада уа болм арталганды башкады.

«Экигизни бурайык – чечени депутатта кесилерни коллегаларындын уузактыракка атлагандыла, регион бля алышырадык тап болду. «Президент» деген термин а жалаңда бир институт – федеративтик кыяралны башчысына. Россеи Федерацияны башчысына – тийиши болур деп, биз алай кыярайбыз», дейдице Ингуштия Республиканы парламентариеринде да. Бийлик предложениены Кыярал Думага ала мындан алгаракка окуна берген эдиле.

Ала бийлик затха эчи эс бургандыла – «республиканы президенти» деген ат Россеи Федерацияны составында милдет территорияны куулушунулада чыккын эди бек алгыс. Ол торлою иш а, ингушл депутатланы оомларна керк, Федерация куулушуну туруш, анга кирген субъектлени улуу кыяралны ичине кесилерни кыялгытыкты саугатарын зат этмис ючюн кыялгытыкты эдиле. Алай бусугада уа болм арталганды башкады.

«Экигизни бурайык – чечени депутатта кесилерни коллегаларындын уузактыракка атлагандыла, регион бля алышырадык тап болду. «Президент» деген термин а жалаңда бир институт – федеративтик кыяралны башчысына. Россеи Федерацияны башчысына – тийиши болур деп, биз алай кыярайбыз», дейдице Ингуштия Республиканы парламентариеринде да. Бийлик предложениены Кыярал Думага ала мындан алгаракка окуна берген эдиле.

Ала бийлик затха эчи эс бургандыла – «республиканы президенти» деген ат Россеи Федерацияны составында милдет территорияны куулушунулада чыккын эди бек алгыс. Ол торлою иш а, ингушл депутатланы оомларна керк, Федерация куулушуну туруш, анга кирген субъектлени улуу кыяралны ичине кесилерни кыялгытыкты саугатарын зат этмис ючюн кыялгытыкты эдиле. Алай бусугада уа болм арталганды башкады.

«Экигизни бурайык – чечени депутатта кесилерни коллегаларындын уузактыракка атлагандыла, регион бля алышырадык тап болду. «Президент» деген термин а жалаңда бир институт – федеративтик кыяралны башчысына. Россеи Федерацияны башчысына – тийиши болур деп, биз алай кыярайбыз», дейдице Ингуштия Республиканы парламентариеринде да. Бийлик предложениены Кыярал Думага ала мындан алгаракка окуна берген эдиле.

Ала бийлик затха эчи эс бургандыла – «республиканы президенти» деген ат Россеи Федерацияны составында милдет территорияны куулушунулада чыккын эди бек алгыс. Ол торлою иш а, ингушл депутатланы оомларна керк, Федерация куулушуну туруш, анга кирген субъектлени улуу кыяралны ичине кесилерни кыялгытыкты саугатарын зат этмис ючюн кыялгытыкты эдиле. Алай бусугада уа болм арталганды башкады.

«Экигизни бурайык – чечени депутатта кесилерни коллегаларындын уузактыракка атлагандыла, регион бля алышырадык тап болду. «Президент» деген термин а жалаңда бир институт – федеративтик кыяралны башчысына. Россеи Федерацияны башчысына – тийиши болур деп, биз алай кыярайбыз», дейдице Ингуштия Республиканы парламентариеринде да. Бийлик предложениены Кыярал Думага ала мындан алгаракка окуна берген эдиле.

Оюм

Кыаштатау ГЭС-ге кимни аты аталсын

Мен узак эмюрлю адамга сыйларга болушма. Не айтаган да, 80 жылдык кесек заманды. Ол кезиню 50 жылды республикада электркомно айналыштыра бергенди. Аны сабелли Кыаштатау ГЭС-ни Кыябарты-Мамкарны кыяралгыны ючюнде хасяларынрга берилгенге бек куууанганмын.

Аны байламлы бизде энергетиканы айналууну бир кууууу шартларын берилген эдиле. Арт кезиге дери республикада кеси чыгарганы электркомно бля жалаңда 10 проценти жалгынганды, кылганын кыюнуу регионда алып турганбыз. Аны алапайгы Н.С. Крушвеню оному бля оуну ючюндө эсе, жылдуу ючюно бля алынганды ток уучу келери иди, кыяралда электростанцияны ишлерге кыймай турганлары ючюн эди.

Бек биринчи республикадада черекли беклоперини, апада ючюло ГЭС-ле ишлер болуучу юсондон СССР-ни Баш Советини дегенди, КМР-ни Министрлерини Советини Председатели Кышуча Кушхов 1972 жылда осемса эдиле шешип айтханды. Аны ол ономуну бек алгы кыяралны энергетика министрли П.О. Нургужий эе бурганды. Басма ГЭС-ни проектин жарыштыргандан бирлери да ол болганды. Андан сора уа республиканы ономчулары Черк сууну бюонунда каскада б ГЭС ишлерге деген тилек бля Минергоссуна кызгатып жазганды.

«Кип турмай Нальчеге аны юсю бля «Гидропроект» институттан специалист келгенди. Алай бир-бир адамла Че-

рек сууда алай улуу куурулуша болса, табиगतха заран шошериди, адамданы сауукчалына хата этерикди деген болмачы патыуала бля, минтине кууруп, ол ишчи башпаларын бир ауук заманга арха созганды.

Ол заманда маңга телефон бля сөйлөш, жангып, кыоркутууга жорешкенге да аз тойлоп эдиле. Ала энергетиканы таматасы болгонун ючюн таш ата эдиле маңга. Бийлик кыялын кезиге Кыябалкыкторесокону таматасы Кыябалкыны Ибрагимны жаны Исхакыны Кыябарты-Мамкарны Правительствоюнун Председателины заместителли кылтуулууга салгандыла.

Алай бля республиканы энергетикасы да аны ономуну тогешенди. Ол болжалгы сала турмай, Черк суда салынырык ГЭС-лени каскадын проектин жарыштырууну, аны куурулушуну этил тебилерюу «Кольшта» таухуп алганды.

Маңга аны бля Черк каскадын куурулушу бля байламлы Москвага кеп керк барырга тогешенди. Аны улуу кыярал куулушкучула, специалистел бля сөйлөш, ишчи маңга билиюнчосине кеп керк шажарт болганыма, бу келбетти ардык кылкыгыны улап алышкыны, махтанмай, ишпей билгенге сейрисингенге.

Кеп да турмай каскадын куурулушуну

хасярылгытын ачыкчалар кыяралны Госпланна бля Госстрооно закючие жарыштырырга буурулганды. Андан сора республикада Госпланы бля Госстроини бек маңганылы объекте жаны бля бек омоню начальнннни башчылыгында комиссия келгенди. Аны адамлары, бизни да биргелерине алып, вертолётла бля каскадын ГЭС-лерини куурулушлары болушкч жерлеге кыраап чыктыла.

Ала андан бийлик закючиене хасярылганды: «Бир кыяралда 40 километр узундугунда алы ГЭС-ли болган каскады ишленгенге экономика жаны бля бек фидайдыла, ала жылгга миллиарддан артык киловатт чыгардыкыла». Андан сора Черк каскадын куурулушуну жол ачылганды.

Ол а бек алгы Кыяазааны Исхакыны мажаруулугундан, апага кыярай билгенни хасярында эди. Болсада аны алайлы кыярап хасярап хасярап билдирди. Мен, аны аты Кыаштатау ГЭС-ге аталса, ол бек топ болушкч деп, алай кыяраймы.

Кыаштатау ГЭС эксплуатацияга берилгенге республиканы социало-экономика айыуунда улуу маңганыны тутканы бамды. Аспамды кыярап ошакте ошакте билдиргенге берген, ол 2010 жылда биттеу Россейде хасярылганырга берилген жангы объектти. Ол а бизни Кыябарты-Мамкарны ономчуларыны ишчи куурай билгенгенини хасярындады.

Мухамд КУШХОВ, урушуну, урунуну ветераны, Россеи Федерацияны эм КМР-нин сайлы энергетиги.

АТА-АНАЛАНЫ ЖЫЙЫДЫЛУПАРЫ

Группада - 20 балачыкдан көп угтай!

Россеяда 1-чи октябрдан башлап сабий саудага экинчи санга мардала жорютолоп башпаларында.

Сизни сабийгизини тутушунда ол жана бля излемге толтурулманды? Иш бериу керектеди. «Документти оффициальны аты билады: «Санитарно-гигиенические требования к устройству, содержанию и организации режима работы дошкольных учреждений». «Школга дери организациеланы тап кууруу, аланы кендириуну ма алда ишчи нызамын жарыштыруу жаны бля санитар-гигиенические излемле».

Тексти толтуруулу к.л.0254 сайтта табары уузакгы жореткенге сорада жашуу кыялгытык куулушлары керк болганыны юсондон жалап айтабыз.

Кимилени аладала?

Эки айдап жети жылгга дери жыл саңны сабийлени. Эсли группада (эки айдап башлап 1 жылды толганыны) 10 адамдан кеп болурга керекди.

Кичи группада (бир жылдан ючюн дери) 15-ден кеп адам болурга жарамды.

Орталык, тамата эм хасярылганы группа (юн жылдан жетинчи дери) – 20 адам 17-жылды чакырылгыны бек, бек ичиси 15 адам болсады.

Жорукчалыга бир, бир группага, башда айтылганындан эсе, азырак адамды да алырга болушкучу – ол торлою иш сабийлени ючюн кыярап эм жылгы жаны бля болушурданы аны эткенди.

Кыялай бир заманы аныгы турардыла. Школга дери организациелана кыякка болжаны ичине (5 сагат теңги бри), кыяраптыган ючюн ючюн (8-10 сагат), толун ючюн ючюн (12 сагат) айланып ючюн ючюн саудай (14 сагат) эм окутканы ичине ишлейди.

Сабийле садикде 4 сагаттан кеп турмай эселе, анда аууанамандайла эм жулышамалды. Беш сагат теңги бир тура эселе, жулышамалды, алай бир кере уа ашарга керектеди. Беш сагаттан кеп заттары тура эселе уа, жулышарга керектеди, хар 3-4 сагаттан сора аууанларын кыялгытыкты ишлейди.

Садны оргилган жери

Шаржарда сабий садикте жери 300 метрден ашыгы жореткенге сорада бир эм эки отаклы койери болган шаржарда эм алдеде уа жаяу 50 метрден узакгы жарамды сабийге.

Мектепканы валдууларыгы – гитчелкелери

Группа бийлай мектемла бля жалчылыктыны керекди: «– сабийле тешинючю жер (апады алыучу эм тыш кийимлени саукчулуугу оту) – бек азында 18 квадрат метрден аз болмаша; өтөми 18 квадрат метрден аз болмаша; – группа ючюдо кеминючю оту (ююла, дөрсө бардырылуучу, азы-азык ашылуучу оту) – хар сабийге (эсли группада) 2,5 квадрат метрден аз болмаша; школга дери группада уа 2 квадрат метрден аз болмаган жер жолуккун оту;

жуушалап тынчайгырап деп бөлөнгөн оту – хар сабийге эсли группада бек азында 1,8 квадрат метр, школга дери группада бек азында 2 квадрат метр жолуккун оту.

буфет оту (жазы ашырылгыны сабийле бөлөп жарыштырууну эм адырла жуулуучу оту) – бек азында 3 квадрат метрден болмаша; туалет, бет-кып жууучу жер бля бир – школга дери группада бек азында 16 квадрат метр, эсли группада бек азында 12 квадрат метр.

Сабийлени саңны

Кеси экин сөөгөн мектемда 350 сабийден кеп болурга керек тоюлодо. Сабий сад жашуу жорту елени оргилган эсе, ол садикке 80-ден артык сабийни алырга жарамдыла. Сабий сад, улуу койоу кыярагыра кышуулу ишленген эсе,

